

איש חי
רב פעלים
רודף צדקה וחסד
ה' **משה שניצר**
ז"ל
ב"ר מנחם מנדל ז"ל
תנצב"ה

מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

האשה
החשובה ודופת
צדקה וחסד
מרת
ורדה שניצר
ע"ה
ב"ר מאיר ז"ל
תנצב"ה

י"ו ע"י ביהמ"ד למגידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א וע"י קרן ברכה ומוטי זיסר

מסכת עבודה זרה נ"ז-ס"ג

בס"ד, ב' חשון תשע"א

גליון מס' 594

השבוע בגליון

- ◆ חבל תלייה כאזור לתפילה
- ◆ מכירת חלת "שיריים" בערב פסח
- ◆ השכרת סיר לנכרי לחג הפסח
- ◆ גרגר החיטה עם הכתב המיניאטורי

- ◆ מכשיר המיקרוגל לאור ההלכה
- ◆ בישולי עכו"ם באש דווקא - מדוע?
- ◆ בישול דרך הטלפון
- ◆ נכרי חולה לב וחולה סכרת שביקש להתגייר

דבר העורף

תרומה למשה רבנו

לרגל האירצייט של מורנו הגאון רבי מאיר שפירא זצ"ל, מחולל ומייסד "הדף היומי", נביא מעשה שסיפר הרב בעצמו וממנו ניתן להיווכח על פעלו הרב בכל תפוצות ישראל. אפילו רחוקים התאוו למוצא פיו, ובשרונו הנדיר ובסייעתא דשמיא שלויותה אותו הוא הצליח להגיע למחוזות נידחים, במקביל להיותו שקוע בהוויית הישיבה הקדושה שהקים.

כידוע, לכל מקצוע סודות משלו, ומנהג העולם שבעל אומנות שומר על המידע המקצועי שנרכש על ידו לבל יתגלה ברבים כדי שלא יאבד את יחודו ואת פרנסתו. בלימוד התורה כלל זה שונה ואף הפוך! אדרבא, חכמי התורה נשתבחו בכך שהם העניקו מחכמתם לאחרים ובשפע רב, ואף נהנים הם מכך כמו שאמרנו זצ"ל (נה/א): "כיון שעושה אדם את עצמו כמדבר שהוא מופקר לכל - תורה ניתנה לו במתנה". כלומר: המלמד לכל החפץ בכך, יזכה בעשיית חייל בלימודיו, ותהיה התורה נחלתו ואף יעלה לגדולה; מאמר זה הוא אחד מן המקומות בהם מלמדת הגמרא, שלימוד התורה ומסירתה מדור לדור אינו טבעי, וכפי שידוע לכל, לומדי התורה מוצאים עזרת שמים מיוחדת בלימודם ובהחזקת תורתם, כפי שאפשר להיווכח מן המעשה שלפנינו:

דמותו ההדורה של הגאון רבי מאיר שפירא זצ"ל, מייסד וראש ישיבת חכמי לובלין, משכה אליה דמויות שונות שהוקסמו מאישיותו רבת הגוונים ואפופת הוד, וחפצו בקרבתו.

ראש הישיבה, שהיה הראשון שהקים במזרח אירופה בית מפואר שנועד לשמש את כל צרכי התלמידים, כתת את רגליו אל מעבר לים כדי לכלכל את ישיבתו, לשם מטרה עילאית זו, הקדיש הגאון רבות מזמנו היקר, וכך הוא מצא את עצמו יום אחד בפילדלפיה שבארצות

דף נט/א משום בישולי עובדי כוכבים מכשיר המיקרוגל לאור ההלכה

גמרתנו חוזרת ושונה את איסור "בישולי עכו"ם", עליו למדנו בשבועות האחרונים - איסור חז"ל שלא לאכול מאכלים שהתבשלו על ידי נכרים, אם משום שביקשו לבדל את היהודים מן הנכרים שלא יסעדו עמם בצוותא (רש"י לה/ב ד"ה "והשלקות", תוס' לח/א ד"ה "אלא"), ואם משום החשש שבמהלך הסעודה היהודי יאכל מאכלות אסורות שיביא עמו הנכרי (רש"י לח/א ד"ה "מדרבנן", ועיי' רמב"ם בפי המשניות).

כידוע, תהליכים מסויימים של הכנת דברי מאכל, כגון, כבישה ומליחה, נחשבים כ"בישול" לעניין איסור בשר בחלב. נחלקו ראשונים, אם מאכלים שהוכנו על ידי נכרי בתהליכים אלו, אסורים באכילה ליהודי כדן "בישולי עכו"ם" [עיי' בסוגיא לעיל ח/ב שנחלקו הראשונים בביאור מחלוקת האמוראים שם]. להלכה פוסק "שולחן ערוך" (יו"ד סי' קי"ג סעי' י"ג), כי דג שנמלח על ידי נכרי, או פירות שעושנו על ידו והוכשרו בכך לאכילה, אינם נחשבים כ"בישולי עכו"ם".

כשנפוץ מכשיר המיקרוגל הוא הועלה על שולחן ההלכה כיצור בלתי מזוהה. תנור - אינו, אש אינה בוערת בו, אך הוא מסוגל להרתיח מים ולבשל עופות. האם גזירת חז"ל על "בישולי עכו"ם" חלה גם על מאכלים שבושלו במיקרוגל? כדי להעמיק בנושא זה, תחילה עלינו לבדוק כיצד פועל המיקרוגל, או אז, נדע אל נכון את שורש השאלה.

ובכן, מכשיר המיקרוגל הופך את זרם החשמל לגלים אלקטרומגנטיים, המתפשטים בחלל המכשיר ונבלעים בחומר שיש בו לחות, והחומר, האוכל, מתחמם ומתבשל מעצמו ובתוך עצמו. הדעת נותנת, לכאורה, כי אין לאסור באכילה בישולי עכו"ם במכשיר המיקרוגל, משום שאין כאן פעולה של בישול באש, וכאמור, להלכה נפסק, כי חז"ל אסרו בישולי עכו"ם כאשר פעולת הבישול מבוצעת על גבי האש בלבד.

שני הסברים לאיסור בישולי עכו"ם באש דווקא: אולם, כאשר נתבונן בטעם ההלכה הקובעת כי בישול על גבי האש בלבד הוא האוסר דבר מאכל ב"בישולי עכו"ם", תתגלה לפנינו תמונה שונה לחלוטין. לדעת הראב"ד (הובא ברשב"א ב"תורת הבית" בית שלישי סוף שער שביעי), חז"ל ביקשו למנוע התקרבות יתירה בין ישראל לעמים, "ואין קירוב הדעת במליחה". כלומר, בישול על ידי מליחה או על ידי כבישה אינו משובח וראוי, אלא הוא בישול גרוע וחלקי, ואין בסעודה משותפת ממאכל זה כדי לקרב את הלבבות. רק מאכל טוב הנאכל בצוותא, מאחד את ליבות הסועדים. ואילו ה"מגיד משנה" (הל' מאכלות אסורות פ"ט הל' ו) מבאר, כי חז"ל אסרו את צורת הבישול הנפוצה בלבד, הלא היא בישול על גבי האש.

עילוי נשמת

האשה הצדקנית המחנכת

מרת **טשרנא טורק** ע"ה

ב"ר דוד שלזינגר זצ"ל אשת הרב משה טורק יבלחט"א נלב"ע ז' בחשון תשס"א

תנצב"ה

הנוצחה ע"י המשפחה שיחי

עילוי נשמת

הר"ר **יצחק פרי** ז"ל

ב"ר שמואל זינוויל ז"ל

שהמשיך מורשת אבותיו להדפסת ספרי בית סוכטשוב וכן הפיץ במסירות את "מאורות הדף היומי" בארה"ב. נלב"ע ג' בחשון תשס"ב

תנצב"ה

הנוצחה ע"י המשפחה שיחי - בארץ ובארה"ב

עילוי נשמת

הר"ר **פנחס נצר** ז"ל

בן יבדלחט"א ר' אברהם צבי שיחי' ראש וראשון לכל דבר שבקדושה, התמסר רבות להקמת והפצת הדף היומי בג'ירלטר נלב"ע בחטף ביום ב' מר חשון תשס"ח

תנצב"ה

הנוצחה ע"י מערכת "מאורות הדף היומי"

נר ה'

נשמת אדם

לעילוי נשמת הוגה ומחולל הדף היומי
מרן הגאון רבי **מאיר שפירא מלובלין** זצוק"ל
נלב"ע ז' בחשון
תנצב"ה

מעטה, מאחר שהבישול במכשיר המיקרוגל משובח, הרי שלדעת הראב"ד יש לאסור מטעם "בישול עכו"ם" דבר מאכל שהוכן בעזרתו. מאחר שהבישול בעזרת מכשיר זה נפוץ מאד בימינו, הרי שדבר מאכל זה יהיה חסור גם לדעת ה"מגיד משנה", שהרי כל צורת בישול שתהפוך לנפוצה - אסורה (עיי' שו"ת "אגרות משה" א"ח ח"ג סי' נ"ב). לפיכך, דבר מאכל שהתבשל על ידי נכרי במכשיר המיקרוגל נאסר באכילה ליהודי (שו"ת "שבט הלוי" ח"ח סי' קפ"ה), וכן הורה הגר"ש אלישיב שליט"א ("שבות יצחק" ח"ו פ"ו עמ' ס"א).

בישול דרך הטלפון: צורת בישול נוספת שהפכה לנפוצה, רווחת במפעלים רבים בהם קיימים תנורי ענק הפועלים באמצעות קיטור. למרות שדרך בישול זו מכונה "עישון", צורת בישול אשר הפוסקים הקדומים התייחסו אליה כפעולה שאינה אוסרת דבר מאכל מטעם "בישול עכו"ם", אסורים דברי המאכל המוכנים בימינו בשיטה זו, מאחר שהיא שהפכה לנפוצה. אחת השיטות המעניינות למנוע מכשול "בישול עכו"ם" במפעלים אלו, היא על ידי הצמדת מכשיר טלפון מיוחד למצת החשמלי של דודי העישון, אשר צלצולו מפעיל את המצת. כל שנותר למשגיח הכשרות הוא, להתקשר לטלפון המיוחד, ולהדליק בכך את התנור ("שבות יצחק" שם, עמ' ע"ג). [ראוי לציין, כי בשו"ת "מנחת יצחק" ח"ג סי' כ"ו אות ו, מצדד להקל בבישול על ידי קיטור במפעלים. עיי' שצירף דעה המקילה בבישול תעשייתי, עם דעה המקילה בקיטור. אולם, דעת שאר הפוסקים אינה כן, וכמו שכתב ה"חזון איש" באגרת שהביא "שבות יצחק", שם, לאסור בכל מקרה].

דף נט/א עד שימול ויטבול

נכרי חולה לב וחולה סכרת שביקש להתגייר

מבואר בסוגייתנו, כי על מנת להתגייר צריך הנכרי למול ולטבול, ואילו נכרי שטבל ולא מל או שמל ולא טבל, אין גירותו חלה. אולם, נכרי המבקש להתגייר ואי אפשר למולו ואף לא להטיף ממנו דם ברית, מפני שמקום מילתו נכרת, רשאי להתגייר על ידי טבילה בלבד ("שולחן ערוך" יו"ד סי' רס"ח סעי' א').

גיור ללא ברית מילה: דיון הלכתי מרתק התפתח בעקבות בקשתו החריגה של נכרי חולה לב וסכרת, שבקש מהרב היהודי בעיירתו שגיירו, תוך שציין, כי עקב מצבו הבריאותי הוא מנוע מלמול את עצמו. הרב ביקש להתיר את גיורו של הנכרי החולה ללא עריכת ברית מילה, מאחר שסבר, כי כשם שנכרי נטול ערלה מתגייר בטבילה בלבד, כך גם נכרי שאי אפשר למולו מתגייר בטבילה בלבד.

השאלה נשלחה אל הגאון רבי יחיאל יעקב וינברג זצ"ל, בעל "שרידי אש" (שו"ת ח"ב סי' ס"ז, ס"ח), אשר הכריע, כי רק נכרי נטול ערלה רשאי להתגייר על ידי טבילה בלבד, אך נכרי ערל, אינו נפטר ממצוות המילה מפני אונס כלשהו, תוך שהוא פורס את ראיותיו, כלהלן.

ראשית, עלינו להוכיח כי נכרי שאנוס מלמול את עצמו, אינו יכול להתגייר על ידי טבילה בלבד. ובכן, הגמרא (כריתות ט/א) דנה, כיצד מתגיירים כיום נכרים ללא הבאת קרבן לבית המקדש, כפי שהיה נהוג בזמן שהבית עמד על תילו. לכאורה, כותב בעל "שרידי אש", שאלה זו נטולת בסיס, משום שהנכרים של ימינו המבקשים להתגייר, אנוסים בהעדרו של בית המקדש, ולפיכך, הם רשאים להתגייר גם ללא הבאת קרבן! הרי לנו, כי מקרה אנוס אינו פוטר את המבקש להתגייר מן המוטל עליו, ולכן נכרי ערל אינו רשאי להתגייר ללא הסרת ערלתו, גם אם אנוס הוא.

מעתה, עלינו לדון בשאלה הבאה. עד כה התייחסנו אל ערלת הנכרי כמחסום בלתי עביר בדרך אל היהדות. ערל - אינו יכול להיות יהודי. זאת מניין לנו? שמא רק נכרי שיכול למול את עצמו, אינו רשאי להתגייר על ידי טבילה בלבד, אך נכרי שאינו יכול למול את עצמו, לא נצטוו לעשות כן, וערלותו אינה מהווה עכבה בדרכו אל היהדות. כלומר: עלינו להוכיח כי מצאוות הערלה יוצרת שם "ערל", ולא רק מי שהתחייב במצוות מילה ואינו מקיימה נחשב ערל.

נוכל לבדוק זאת, ממשיך בעל "שרידי אש", על ידי בחינת המקרה הבא. כידוע, כהן ערל אינו רשאי לאכול תרומה (יבמות, ע/א). אך מה דינו של כהן שלא נימול מחמת סכנה בריאותית. לכאורה, אם ערל הוא מי שנצטוו להימול ולא עשה כן, הרי כהן חולה זה אינו מצווה למול את עצמו, וממילא אינו נחשב "ערל". אך אם "ערל" הוא כל מי שערלתו לא הוסרה, גם כהן זה אינו רשאי לאכול תרומה.

בשאלה זו נחלקו רבותינו הראשונים. לדעת רש"י ובעלי התוספות (יבמות שם), כהן הערל מחמת אונס אינו רשאי לאכול תרומה. אולם רבינו תם חולק וסובר, כי הוא רשאי גם רשאי לאכול בתרומה. יוצא, איפוא, לכאורה, כי לדעת רש"י ובעלי התוספות "ערל" הוא כל מי שערלתו לא הוסרה, ולפיכך, כהן ערל מחמת אונס אינו רשאי לאכול תרומה, ובנידוננו, נכרי שאינו יכול למול את עצמו מחמת מחלה, אינו רשאי להתגייר, שהרי סוף סוף "ערל" הוא. ואילו לדעת רבינו תם, "ערל" הוא כל מי שהצטוו להסיר את ערלתו ולא עשה כן, ואילו מי שאנוס ואינו יכול להסיר את ערלתו, הרי מעולם לא נצטוו לעשות כן, ולפיכך, כהן הערל רשאי לאכול בתרומה, ולכאורה, גם נכרי שאינו יכול למול את עצמו מחמת סכנה, אינו נחשב כ"ערל" שהרי בוודאי לא הצטוו לסכן את עצמו.

האומנם כן? לדעת רבינו תם, נכרי חולה רשאי להתגייר על ידי טבילה בלבד? למקרא פסק ההלכה הבא של רבינו תם, ייסתר בניין נאה זה באחת. רבינו תם (הובא בטור יו"ד סי' רס"ח), מחמיר אף יותר מן ההלכה הנהוגה וקובע, כי גם נכרי נטול ערלה, אינו רשאי להתגייר על ידי טבילה בלבד! ברור, איפוא, כי לדעתו, נכרי ערל וחולה, אינו רשאי להתגייר על ידי טבילה בלבד. כיצד אם כן, פוסק הוא הלכות הסותרות זו את זו: כהן ערל מחמת מחלה, רשאי לאכול בתרומה, אך נכרי ערל מחמת מחלה, אינו רשאי להתגייר ולא זו בלבד, אלא אף נכרי נטול ערלה אינו רשאי להתגייר?

הברית, נואם בפני קהל רב. הרב ניחון בכורש נאום נדיר במינו, וכהרגלו ריתק את השומעים והסביר להם את המטרה לשמה נדד לארץ נכר. בין הקהל היה יהודי רחב גרם, לבוש במיטב האופנה, שהעדיף לכנות את עצמו "רבאיי" כשהתעניין אי מי במקור פרנסתו. זה חודשים ארוכים שהוא מאמץ את מוחו ותר אחר עילה כל שהיא לערוך מפגש בין אנשי קהילתו וכך לשמור עמם על קשר ולראות את פניהם, שהרי לא בכל שבוע חל יום כיפור, והוא צריך להוכיח מידי פעם ל"פרזיזנט", נשיאה הגא של הקהילה, שהשכר הגבוה המשולם לו אינו לריק.

במהלך נאומו של הרב שפירא עלה רעיון מבריק במוחו של הרבאיי. לאחר הנאום הוא ניגש אל ראש הישיבה, לחץ את ידו בחמימות תוך שהוא מיישיר את מבטו אל פניו של הרב, כפי שלימדוהו בבית הספר למנהיגות קהילתית, ובקשתו בפיו: "הרי כבוד הרב לא יספיק להגיע עוד היום אל אכסנייתו בניו יורק. אולי יואיל כבודו לסור אל קהילתי המכובדת השוכנת במרחק-מה, וישא אף בפניהם את נאומו המשובח, ואף שאיני סבור כי ניתן לקצור שם פירות רבים, בכל זאת לעולם אין לדעת".

רבי מאיר שפירא, שכל פרוטה היתה יקרה עבור מטרותיו הקדושה והנאלצת, הסכים להתלוות אל הרבאיי. בדרכם, החל הרבאיי להסביר שהוא לא ממש התכוון שהרב יחזור על אותו נאום עצמו, אלא משהוא דומה "או איך אגיד זאת לכבודו, משהוא קליל. שכן בני קהילתי, אינם מבינים הרבה בניני הדת ו... הרבאיי נתקע במבוכה, ורבי מאיר שפירא, בעל המידות המופלאות, שחש במצוקתו, הרגיעו שהכל יעבור כשורה. "פרשת השבוע הם יודעים" שאל ראש הישיבה, "זה רעיון מצויין" נענה הרבאיי בהתלהבות, "יספר להם כבודו על פרשת השבוע". ורגש של נחיתות אפף אותו, כיצד לא הגה בעצמו את הרעיון הנפלא הזה שיכול לספק לו חומר לדרשות אין סוף?!

השניים הגיעו אל העיירה. הרבאיי מיהר לעדכן את הבוס-ה"פרזיזנט" על המתרחש, ולאחר שנתקבל האישור המיוחל, נתח סדרת הזמנות מלוות בהבטחה: "נואם מבריק שכזה עוד לא שמעתם מימכם".

באותו ערב לא היה שום דבר מיוחד או מסעיר שהתרחש בארצות הברית, שגרם למי מבני הקהילה להיצמד לביתו, וכך נאספו ובאו להם כמעט כל בני הקהילה והתיישבו במקומותיהם בבית הכנסת. בזמן המועט שנותר עד לפתיחתו הרשמית של הערב, בדקו רבים מהם את השינויים שהתחוללו במקום מאז הימים הנוראים.

הם השללו בקהל את ראש הישיבה הושיבו על כסא הדור במרכז הבימה המוגבהת, וה"פרזיזנט" קם לשאת את דבריו - הקדמה ופתיחה לערב המפואר שעורכת הנהגת הקהילה הדואגת לכל צרכיהם של חבריה.

נשיא בית הכנסת קם ממקומו ופנה לעבר בימת הנואמים. בדרכו הוא התעכב רגע קט ליד מקומו של ה"רבאיי", כדי לקבל עדכון קצר מיהו הרב הזה עם הזמן הגדול, מה הוא עושה, וכמה שנים הוא בתחום.

"מורי ורבותי" נשמע קולו העמוק של הנשיא. "כבוד גדול הוא עבורנו להציג בפניכם איש אשכולות מורם מעם, פרופסור גדול שהקים את "התורה סקול" בפולניה, שבו למודות למעלה ממאתים תלמידים השומעים אתם", התרגש הפרזיזנט וכחכה בגרונו **"למעלה ממאתים תלמידות**, יותר מכל בני הקהילה גם יחד על נשיהם וטפיהם. אכן ראוי הוא שנשמע את דבריו".

רבי מאיר שפירא זקף את ראשו בתמיהה, אך בטרם קם ממקומו לתקן את דברי הנשיא, צדה עינו את ה"רבאיי" המבוהל, שישב על קצה מושבו וצמץ נואשות בעיניו לכל יפצה הרב את פיו. "פשוט מאד", הסביר אחר כך הרבאיי לראש הישיבה, "אצלנו באמריקה כל מה שהפרזיזנט אומר - קדוש. פרנסתי תלויה בחתימתו, ואם הוא היה מתגלה בקלנו בני הקהל, אני הייתי הראשון לחוש בזעמו. ולעצם העניין, חיך הרבאיי, "לפני זמן מה ביקר כאן משולח של "בית יעקב" מפולין,

וכנראה שדבריו של המשולח על התלמידות של "בית יעקב" נחרתו במוחו המבריק של הנשיא והוא שילב אותם בדבריו הערבי.

רבי מאיר שפירא חזר בו מכוונתו לתקן את דברי הנואם, ובלבו חשב "יהיה אשר יהיה, לפחות אשמיע באוזניהם מעט דברי תורה ואזכה יהודים אלו במצווה".

"כבודו, בבקשה!" הכריז הנשיא, וראש הישיבה עשה את דרכו אל דוכן הנואמים.

באותו שבוע קראו בבתי הכנסיות את פרשת שמות, והוא החליט לאלפס בינה ולספר להם על משה רבנו. הרב החל לספר על מצוקותיהם של היהודים במצרים וכיצד התאכזרו אליהם המצרים. "את התינוקות שלנו", אמר ברגש ליהודים ששמעו זאת לראשונה בחייהם, "של הסבא והסבתא שלנו, הם היו לוקחים מיד לאחר לידתם וזורקים במימי היאור".

בפאתוס רב המשיך הגאון בנאומו, ובכח כשרונו הנדיר תיאר בפני בני הקהילה ההמומים כיצד עמדו האמהות הבוכיות על שפת היאור וחזו במו עיניהן איך העוללים הרכים, שזה עתה יצאו לאווי העולם, מנופפים נואשות בידיהם הזעירות, רגעים מספר לפני שהם משיבים את נשמתם למי שאמרו והיה העולם.

בשורה הראשונה ישבו אב ובנו. האב, גביר גדול, הביא עמו לערב זה גם את בנו המבוגר, בחור מגודל. כעת הוא כבר הצטרף על כך. הבן לפת בעוצמה את ידו של אביו ובזעם עצור לחש לו, "אני לא מבין למה הנשיא שלנו, נשיא ארצות הברית, שלרשותו עומדים צבא אדיר ונשק משוכלל, לא יכל למנוע מקרים אכזריים כאלו". האב הנוכח, שלראשונה בחייו שמע על המקרים הנוראים הללו, לא ידע מה להשיב לבנו שהמשיך לשבת מרותק לדבריו של הגאון. מיודעו הרבאיי עשה מאמצים כבירים כדי לא לפרוץ בצחוק כשראה את הבחור מנפנף מידי פעם בידיו כאילו הוא בעצמו עומד לשקוע במימי היאור.

רבי מאיר שפירא העביר את מטפחתו על מצחו חרוש הקמטים, ועבר לתאר את נס הצלתו של משה רבנו מן היאור, שלבסוף נשלח ע"י הקב"ה לגאול את בני ישראל מארץ מצרים.

"דעו נא לכם יהודים יקרים", קרא בהתרגשות, "במזרח אירופה חשבו עם ישראל בים של לחץ ודחקות. בחלקכם נפלה האפשרות להציל ילדים יהודים, שמהם יגדלו גדולים וצדיקים כמשה רבנו בשעתו".

הנאום הסתיים, ורבי מאיר שפירא סבב בין הקהל שלחץ את ידיו בחמימות, כאשר לימינו צועד נשיא הקהילה שנתן לו הסברים קצרים על כל אחד מהמתפללים. אחריהם נשרך הרבאיי שלא ידע את נפשו מרוב התלהבות, וטרח לציין באזני

בסופו של משא ומתן הלכתי ענף, מגיע הגאון בעל "שרידי אש" וצ"ל למסקנה הבאה - קיים הבדל יסודי בין יהודי לנכרי. עם ישראל זכה להכנס בברית עם הקב"ה, אך הנכרים דחו מעליהם את תורת ה'. מני אז, כל הנכרים "ערלים" הם מן הברית שנכרתה בינינו לבין הקב"ה. לפיכך, נכרי המבקש להסתופף בחצרות ה'; צריך למול את עצמו בפועל, כדי לכרות ברית עם הקב"ה. אם אינו עושה כן, תהא הסיבה אשר תהא, אין לו אפשרות לקשור את גורלו עם העם היהודי. לעומת זאת, יהודי אשר לא נימול מחלה, אינו נחשב "ערל", שהרי ברית כרותה בינו לבין הקב"ה מני הברית אשר כרת ה' עם אבותינו. רק זה אשר אינו מל את עצמו במזיד, נחשב "ערל" על שאינו מקיים את מצוות ברית מילה (יסוד הדברים בתוס' ישנים ובמאירי יבמות מו/ב).

דף סב/ב דההוא גברא דאגרי

חרב התליין שהפכה לסכין שחיטה

מעשה בשוחט מקצועי ומיומן, אשר רחש ליבו לעצמו סכין שחיטה מחודדת ומלוטשת, עשויה ממתכת משובחת ועמידה. לאחר חיפוש ארוך ומייגע רכש הלה את... חרבו של תליין המלך, חידדה, שייפה והשחיתה, והרי לך סכין שחיטה מהודרת. המעשה הובא לפני רבי יעקב אשכנזי, בעל יעב"ץ (שו"ת ח"ב סי' קנ"ח), שקבע, כי סכין זו אסורה בהנאה! משום שחפץ שעל ידו נהרג אדם, אסור בהנאה [ולפיכך, אסור לשחוט בה בהמה העומדת למות, משום שהדבר נחשב להנאה. אך שחיטת בהמה בריאה אינה נחשבת להנאה, חולין ח/א, "שולחן ערוך" יו"ד סי' נ].

חפץ שהומת בו אדם אסור בהנאה: בעל "פתחי תשובה" (סי' ח) מציין, כי אכן, מסוגייתנו מוכח, לכאורה, כדברי היעב"ץ. שכן, בגמרתנו מבואר כי יש לקבור בקרקע חרב שבה הומת אדם במיתת בית דין, וכמו כן יש לנהוג בעץ אשר עליו נתלה אדם בציווי בית הדין, תוך שהגמרא משווה הלכה זו של קבירת החרב והעץ בקרקע, להלכה הרווחת לגבי חפצים האסורים בהנאה, שיש לקברם בקרקע כדי למנוע את השימוש בהם. מכאן, כותב בעל "פתחי תשובה", הסיק היעב"ץ, כי גם את החרב ואת עץ התלייה, הורו חכמים לקבור משום שאסור ליהנות מהם, מאחר שחפץ שעל ידו נהרג אדם, אסור בהנאה.

אולם הוא דוחה את הוכחתו של היעב"ץ מסוגייתנו, תוך שהוא מציין את דברי הרמב"ם (הל' סנהדרין פרק ט"ו הל' ט) המנמק: "שהעץ שנתלה עליו נקבר עמו **שלא יחא לו זכרון רע** ויאמרו זה העץ שנתלה עליו פלוני". כלומר, חפצים אלו אינם נקברים משום שהם אסורים בהנאה, אלא כדי להפחית את הזלזול בכבודו של מי שהומת על ידי בית דין [ואף אם נאמר שיש בו איסור הנאה כמשמעות סוגייתנו, גם איסור זה אינו אלא בהרוגי בית דין, כלשון הרמב"ם]. מובן מאליו, כי בזיון זה הינו רק כאשר המוצא להורג הומת על ידי בית דין בשל חטאיו. לא כן, המומת על ידי תליין המלך בשל גחמותיו, וממילא, אין כל איסור להשתמש בחרבו של תליין המלך (עיי' בחיד"א "מחזיק ברכה" יו"ד סי' ח).

חרבו של גולית: רבי אברהם אשכנזי [מרבני איזמיר בדור שאחרי החיד"א] מביא בספרו, "מעשה אברהם" (יו"ד סי' ו'), ראייה מאלפת לכך שכלי נשק שהומת בו אדם אינו אסור בהנאה. בנביא (שמואל א' כ"א) מסופר, כי אחימלך הכהן העניק לדוד את חרבו של גולית הפלישתי, בעת שזה נמלט מפני שאול המלך. גולית זה, ארכי-רוצח היה ורבים נפחו את נשמתם באבחת חרבו, ובכל זאת השתמש בה דוד [יש להעיר, כי שמא לא נהרגו בה אלא נכרים ולא יהודים].

מכל מקום, מעניין לציין את דברי רבי יהודה החסיד (ספר חסידים תתש"ג) הכותב: "סכין אחד מצאו בקבר של הרוגים על קידוש ה', לאחר שנים רבות שחפרו הקבר ומצאו הסכין ורצו לקחת אותו. אמר החכם, במקום שתמצא שם תשימו אותו ואל יהנה בו".

חבל תלייה כאזור לתפילה: בשו"ת "קול מבשר" (שו"ת ח"א סי' נ"ח) מזכיר את דברי היעב"ץ בקשר ליהודי ניצול שואה, אשר בעת אמירת קדיש על קרוביו הנספים, חבש על מותניו כ"גרטל" חבל תלייה שהועלה ממחנות ההשמדה, כהתרסה כלפי הגרמנים ימ"ש, ולדברי היעב"ץ אין ראוי לנהוג כן.

דף סג/ב מי אמרינן כיון דרוצה בקיומו אסור

מכירת חלת "שיריים" בערב פסח

בסוגייתנו העוסקת בדין איסור ההנאה מיון נסך, אנו מגלים את תקנת חכמים המכונה "רוצה בקיומו". כלומר: אסור ליהודי לעשות מעשה שיגרום לו לחפוף בקיומו של יין נסך האסור בהנאה. בקשר לכך דנה גמרתנו, אם מותר ליהודי להשכיר את עצמו לעבודה אצל נכרי הזקוק לעזרה בשבירת חביות המכילות יין נסך, שהרי כעת הפועל היהודי חפץ בקיומו של היין, שאם לא כן, לא תהא לו פרנסה. לדעת רש"י איסור זה אינו אלא לגבי עבודה זרה בלבד, ולא לגבי שאר חפצים שאסרה התורה ליהנות מהם. את דעתו זו של רש"י הוכיח בעל "פרי חדש" (או"ח סי' תנ"ט סעי' ז) מרש"י (ד"ה רבנן היא") המבאר כי חז"ל תקנו איסור זה כדי שיהודי לא ירצה בקיומה של עבודה זרה אשר התורה

לעילוי נשמת אבי מורי החזן

הר"ר **שבתאי בראון** ז"ל

ב"ר עקיבא הלוי ז"ל נלב"ע א' מרחשון תשמ"ז

תנצב"ה

הונצח ע"י בנו החזן

הר"ר **יחזקאל בראון** הי"ו - מלבון אוסטרליה

לעילוי נשמת

מרת **פאני שפילברגר** ע"ה

(לבית שפרר) ב"ר נתלי דב ז"ל

נלב"ע ז' בחשון תשמ"ז

תנצב"ה

הונצחה ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

ד"ר **נעים דיין** ז"ל

בן שמחה ע"ה נלב"ע ז' בחשון תשס"ו

תנצב"ה

הונצח ע"י אשתו **דוריס דיין** תחי

לעילוי נשמת

הר"ר **דוד מונדרר** ז"ל

ב"ר יחזקאל ז"ל נלב"ע ג' בחשון תשס"ו

תנצב"ה

הונצח ע"י בני המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

הר"ר **אברהם חיים קוט** ז"ל

ב"ר צבי ז"ל נלב"ע ז' בחשון תשל"ז

תנצב"ה

הונצח ע"י בניו

פנחס צבי ויוסף מרדכי קוט שיחיו

מצוותו לכלותה ולאבדה. מאחר שאין מצווה לכלות ולאבד שאר איסורי הנאה, כי אם עבודה זרה בלבד, הרי שלדעת רש"י איסור "רוצה בקיומו" נאמר לגבי עבודה זרה בלבד, וכן דעת הרשב"א (שו"ת ח"א סי' קע"ז) והרמב"ם (הל' יסודי התורה פ"ה הל' ח).

אולם, מדברי בעלי התוספות (לעיל לב/א ד"ה "והא הכא") עולה, כי איסור "רוצה בקיומו" תקף לגבי כל החפצים שמהם אסרה התורה ליהנות, ולא דווקא לגבי יין נסך. לדעתם, איסור "רוצה בקיומו" תוקן על ידי חז"ל כחלק מאיסור ההנאה מן החפץ. כלומר: אין ליהנות מן החפץ, אף לא על ידי הבעת רצון לעובדת מציאותו. מעתה, מה לי יין נסך מה לי שאר איסורי הנאה, כל שאסרה תורה בהנאה, נכלל בתקנת חז"ל של "רוצה בקיומו".

השכרת סיר לנכרי לחג הפסח: מלשון ה"טור" וה"שולחן ערוך" (או"ח סי' ת"ג סעי' ז) משמע, שנקטו כדעת בעלי התוספות, שאיסור "רוצה בקיומו" תקף לגבי כל איסורי הנאה. לפיכך, קובע ה"טור", כי אסור ליהודי להשכיר כלי בישול לנכרי לקראת פסח, כאשר הוא יודע כי הלה ישל בהם חמץ. שכן, אם בשעת הבישול יוציאו את התבשיל מן הסיר, הסיר יתחמם ויסדק מחמת חום האש. יוצא, איפוא, שבעת שהחמץ מתבשל בתוכו, היהודי, בעל הסיר, חפץ ורוצה בקיומו של החמץ והדבר אסור [ראוי לציין את דעת ה"חתם סופר" זצ"ל, שו"ת או"ח סי' קכ"ח, שמחלק בין איסור חמץ שאסרה התורה בבל יראה, לשאר איסורי הנאה שבהם אין איסור רוצה בקיומו כלל וע"ע שם תשו"ק קט"ז, ק"ט. ועיי' ב"מקור חיים" שם שפירש דעת הטור וה"שולחן ערוך" שאינו כדון רוצה בקיומו של ע"ז, אלא רק הנאה על ידי רוצה בקיומו אסור. ולכן נקט הטור להשכיר, אולם, דעת ה"ח"ק יעקב" שם בפירוש דברי הטור כפשוטו ולא דווקא להשכיר אסור אלא ה"ה להשאל].

מדוע איסור "רוצה בקיומו" אינו משבש את "מכירת חמץ"? עדיין יש לתהות על קנקנו של איסור "רוצה בקיומו", המשבש לכאורה את תהליך מכירת החמץ בערב פסח. לכאורה, מה מועילה מכירת החמץ שלנו לנכרי בערב פסח. אמנם, על איסור חמץ מן התורה איננו עוברים, אך אנו עוברים על איסור "רוצה בקיומו" מדרבנן, שהרי כל אחד רוצה שהחמץ שנמכר על ידו לנכרי יתקיים ולא יתכלה?

התשובה לכך פשוטה בתכלית הרי אם הנכרי יאבד את החמץ ויכלה אותו מן העולם, לא יגרם ליהודי כל נזק, מפני שהנכרי יאלץ לשלם את תמורת החמץ, אם לאו, הוא לא יקבל את כספו בחזרה. ממילא, אין מוכר החמץ "רוצה בקיומו", מה לו לחמניה זו או לחמניה אחרת. ואמנם, יש מן הפוסקים שכתבו, כי אסור למכור במכירת חמץ, חמץ שיש לבעלו עניין מיוחד דווקא בו, כגון, חלת שיריים מאדמו"ר ידוע וכדומה, משום שבמקרה זה, בעל החמץ חפץ בקיומו של חמץ זה בדווקא והוא עובר על איסור "רוצה בקיומו" (עיי' "מחנה חיים" או"ח ח"ב סי' כ"ה, ראה שו"ת "ערוגות הבשם" סי' ק"ב, ושו"ת "אבני זכרון" ח"ג סי' כ"ה, "פסקי תשובות" סי' ת"ג אות ח).

גרגר החיטה עם הכתב המיניאטורי: נושא זה התגלגל גם בגרגר חיטה שהעסיק את ה"פרי חדש" (או"ח סי' תס"ז סעי' ט). היה זה גרגר חיטה שנלתת במים, ובכך הפך לחמץ, ולאחר מכן בעליו חרט עליו בכתב מיניאטורי את הפסוק "ארץ חטה ושעורה" וכו', ולא נחה דעתו עד שחרט את שמו ואת שם אביו על הגרגר. חביבות רבה גילה הלה לגרגרו, ובכל ערב פסח היה מובילו למקום הסתר, מפקירו, וממתין בציפייה לסיום חג הפסח כדי להשיב אליו את הגרגר האהוב. בעל ה"פרי חדש" שנדרש לכך, כתב, כי אסור לעשות כן **מכמה טעמים**, ביניהם, לדעת הפוסקים שאיסור "רוצה בקיומו" תקף לגבי כל איסורי הנאה, שהרי יהודי זה חפץ מאד בחג הפסח בקיומו של גרגר חיטה זה כדי שיוכל לחזור ולזכות בו לאחר חג הפסח. נמצא, שקיומו של הגרגר בפסח, מסב לו הנאה בכך שהוא יוכל לזכות בו לאחר מכן, והדבר אסור.

כל מי שהסכים לשמוע אותו, שהוא הוא זה שהביא את הנואם המבריק.
לפתע ראה הגאון את הצעיר ההוא מצביע עליו ולוחש לאביו **"אבא, אבא"**, באמת זרקו אותו לימור, לתוך הנהר? האב הנהן בראשו במרץ רב "הרי שמענו זאת במו אזנינו". "והוא הוציא את בני ישראל ממצרים?" שאל הבן החכם. "כן, כן, כבר אמרתי לך". "נו, אז מן הראוי שתתן לו תרומה הגונה אבא, לא כן?". וכך היה.
כשהיה רבי מאיר שפירא זצ"ל מסיים את סיפורו, הבינו שומעי לקחו את המסר הנפלא, שאם נגזר משמים שהערב יצליח ויכנס סכום כסף לקופת הישיבה, הדבר יקרה.

המעוניין לזכות את הרבים בספור מעניין, או עבודה מרתקת שניתן ללמוד ממנה מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה.
כתובתנו: ת.ד. 3446 בני ברק. פקס: 03-570-67-93
mendelson@meorot.co.il

בברכת התורה, העורך

קטע יומי מתוך הגליון השבועי "מאורות הדף היומי - לילדים"

ספדת עבודה זרה • דף נ"ד • יום שלישי ד בחשון

האיש עם היד בחבית היין

מי שיהיה מסתכל מהצד על מה שיקרה שם באותו יום, לא יהיה מבין דבר. הוא היה רואה בחור נכרי עומד כשכף ידו שקועה בתוך חבית יין, לידו עומדים יהודים ומחזיקים לו את היד כדי שלא יזיז אותה, ויהודים אחרים עומדים ושופכים את היין מתוך החבית לחבית אחרת...
מה בדיוק קרה שם?

הגמרא מספרת שגפול אֶתְרוּג לתוך חבית יין, ונכרי זריז זנק מיד לתפס את האֶתְרוּג, לפני שישקע עמק בתוך החבית. קצת התעוררה בעיה רצינית. כאשר נכרי מונעגע יין של יהודים, יש לחשש שהוא התכוון לנענע אותו כדי שיהיה יין נסך. כשהוא יוציא קצת את היד עם האֶתְרוּג, אולי הוא ינדבד טפה את היין כדי לעשות אותו יין נסך!

הצעיר רב אשׁי: תפסו לו את היד, שלא יוכל להזיזה, ובינתיים שפכו את היין מהחבית...

ומדוע לא חוששים שהוא עשה את היין נסך כשהוא הכניס את היד לקחת את האֶתְרוּג? מפני שבאותו רגע הוא היה טרוד להציל את האֶתְרוּג ואין לחשש שהוא התכוון לנענע את היין כדי לנסך אותו (על פי תוספות).

כל יום הילד שלך לומד, מוסיף ידיעות בתורה!

למוני גליון לילדים חייג: 1700-500-151
חודש היכרות חינוך

עוד חידושים בשולחן השבת

חדש! מאורות השבת חלק ט' עונג לימוד משפחתי בכל שבת.

יש לכם הודמטת להצטרף לחוות הלימוד מדי שבת מלימוד חלכה בכל סעודה עם המשפחה המוסיפה אור ורגש לשולחן "מאורות השבת", זה פשוט זה קל וזו ברכה השבת, ומחזקת את הקשר בין בני הבית. לכל משפחה יהודית. למעלה מחמישים אלף משפחות כבר נהנות אתם מומינים.

נושאי הלימוד בדרך זה: נטילת ימים, חציצה בנטילת ימים, דיני הפנים ונקלה, סדר הנטילה, הלכות בציעת הפת, הלכות הטובות בשעורה והפסקה בשעורה.

לפרטים והזמנות: 1700-500-151
להשיג בחנויות הספרים